

דברי מאיר

מאוצרותיו של הרה"ג רבי מאיר סנדר שליט"א

מו"צ בירושלם תובב"א ומה"ס 'דברי מאיר' ועוד

בס"ד

ניסן התשע"ט
גליון מס' 7

שימו לב!

בימי 'בין הזמנים' הבעל"ט
לא יתקיים

השיעור השבועי בהלכה ואגדה
ממורנו הרב שליט"א

פזנים ופרפראות

על פרשות השבוע שבהודש זה

שואלך ודורשין

הלכה, אגדה ומנהג
בעניני דיומא

| פרשת תזריע |

אָדָם כִּי יִהְיֶה כְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סִפְחַת וּגּוֹי: וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ (יג, ב-ג).

ביאר מרן הראש"ל רבינו **עובדיה יוסף** זיע"א (ע"פ צילום כתי"ק):
הנה אמרו חז"ל (ערכין יז.) שהנגעים באים על לשון הרע, ותיבת
"מצורע" היא נוטריקון "מוציא רע", ואילו התורה הקדושה תולה את
טומאת המצורע או את טהרתו במוצא פיו של הכהן, מדוע? מפני
שהדובר לשון הרע הרי הוא מצטדק באומרו: "וכי מה כבר עשיתי?!"
הלא בסך הכל אמרתי את האמת!...

- לכן ציוותה התורה שהמצורע יובא אל הכהן, והוא במוצא פיו
יטמאנו או יטהרנו, כדי ללמדו לקח ומוסר חיים, שכח הפה והדיבור
הוא גדול ועצום, ובידו לטמא או לטהר אנשים. ועל כן ראוי שינצור
האדם פיו ולשונו מכל דבר רע, כי "מות וחיים ביד הלשון!" (משוש תבל).

| פרשת מצורע |

וְכָא אֲשֶׁר לֹא הִפִּית וְהִגִּיד לְכֹהֵן לְאָמַר. כִּנְגַע נִרְאָה לִי בְּפִית (יד, לה).

"כנגע - אפילו תלמיד חכם שיודע שהוא נגע ודאי, לא יפסוק דבר
ברור לומר נגע נראה לי, אלא כנגע נראה לי" (רש"י).

- בביתו שלו אמרו, קל וחומר בביתו של חברו. מכאן, שאפילו אם
תלמיד חכם הוא, חסיד הוא, צדיק הוא, קנאי הוא, יחוש לנפשו ואל
ימהר להחטיא פיו ולשונו, ולומר נגע נראה לי חלילה בבית ישראל...
(על התורה).

| פרשת אחרי מות |

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם, וְחֵי בָהֶם (יה, ה).

מסופר על הצדיק הרה"ק **רבי משה מקוברין** זיע"א שנכנס פעם
לבית המדרש, וראה שליד השלחן ישב ישיש רכון על ספרו ולמד.
מפעם לפעם חטפה אותו תנומה, אך מיד כשעצמו עיניו היה ניתר
ממקומו בבהלה, וקורא לעצמו: "מה יהיה אתך, הרי בסופו של דבר
תמות, ועליך עוד להספיק הרבה", והיה מתאושש וממשיך ללמוד, עד
שנרדם שוב, והקיץ בבהלה שנית, וחוזר חלילה... ניגש אליו רבי משה
וטפח על שכמו: לא כך, רבי יהודי! מוטב שתאמר: "הרי צריך לחיות,
וחיים כאלו אינם חיים"... (תורת הפרשה).

| פרשת קדושים |

כִּפְנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם (יט, לב).

אומר היה הרה"ק **רבי יעקב יוסף מפולנאה** זיע"א: לפני ה"שיבה",
בטרם יגיעו ימי הזקנה, "תקום" והתחיל לעשות ולפעול למען נשמתך.
והחזיקו אחריו רועי החסידות במשל: האגוז, כל עוד יש בו לחלוחית,
ניתן להשיל את קליפתו הפנימית על נקלה. אבל משנתייבש - אפילו
ישרו אותו בכל מימיות שבעולם, לא יוכלו עוד להסיר את הקליפה
ממנו... (ממעניות הנצח).

מהו המקור לכך שאלהיה הנביא מגיע לביל הסדר?

בענין מה שמורגל בפי כל שבאמירת "שפוך חמתך" פותחים
את הדלת לכבוד אלהיה הנביא שבא אל ביתו של כל אחד ואחד
- ובאמת כן מצאתי בהגש"פ "מעשה רב", שסיפר החידושי הרי"ם
זיע"א על ה"נודע ביהודה" זיע"א, שהיה מלווה את אלהיה
הנביא בצאתו עד המדרגות, אחר שסיימו לומר "שפוך חמתך",
ונתפעל החידושי הרי"ם מאוד מאמונתו החושית.

וכן בספר "שמושה של תורה", מביא שסיפר הגראמ"מ שך
זצוק"ל על הגאון ר' אשר זצ"ל בן השאגת אריה זיע"א, ששאל
את אביו שאלה קשה קודם הפסח, וענה לו אביו, עוד מעט יגיע
ליל הסדר ויבוא אלהיה הנביא, ואז נשאל אותו את השאלה
הזו...

וכן מסופר על אחד מאדמו"רי שולשלת בעלזא, שבזמן
אמירת "שפוך חמתך" לביל הסדר שאל את אביו "מי זה האיש
בפתח הבית?", וידע בו אביו שיהיה אדם גדול! וכן מסופר על
ר' יהודה בנו של ר' יצחק אברבנאל זיע"א.

ובספר "אמרי נועם" (מועדים) כתב, שכיון שהטל מתברך
לביל הסדר, כמבואר בברכות יצחק [שהיו אז] "ויתן לך האלוקים
מטל השמים", ואלהיה הנביא אמר "חי ה' אם יהיה טל ומטר", לכן
מגיע אלהיה הנביא לברך את הטל.

אולם המקור הקדמון ביותר שמצאתי כתוב במפורש על כך
שאנו זוכים לבואו של אלהיה הנביא לביל הסדר, הוא בספר
"ברכת אלהיה" (לר"א מטקטין זיע"א) שהביא בשם מהר"ם חאגיז
זיע"א - מגדולי רבותינו האחרונים, שכיון שאלהיה הנביא הוא זה
שאחראי לבדוק את ענין דם הפסח ודם המילה [כיון שהוא בא
עם הגואל ובוזה תלויה הגאולה], ובליל הסדר הוא זמן קיום דם
הפסח ודם המילה - שנאמר "וכל ערל לא יאכל בו" [ויש להזכיר
את המעשה מרבי יהודה בן בתירא שמגע את הערל מלאכול
בפסח ע"י שאמר לו לבקש לעצמו את האליה - שהיא קריבה
לשמים... ואמרו עליו: אשריך ר"י בן בתירא, שאתה בנציבין
ומצודתך פרוסה עד ירושלים], ולכן ללא ספק שיבוא אלהיה
בכל בית ישראל לבדוק קיום דם הברית ודם הפסח. ע"ש.
והדברים נפלאים.

ובספר "ערוך השולחן" כתב, שהטעם בזה כדי להגביר את
האמונה החושית בביאת המשיח. וכתב גם שנהגו לומר אחר
פתיחת הדלת "ברוך הבא" ולעמוד לכבודו של אלהיה. וכן נהגו
מרנן הגרש"ז אויערבאך והגרי"ש אלישיב זצוק"ל.

וכששאלתי את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, מה המקור
לכך שאלהיה הנביא בא לביל הסדר? השיבני בהאי לישנא: "מה
השאלה, רואים אותו!" - והביט בי בתמיהה גדולה על עצם
השאלה...

(מתוך שיעור - כה אדר תשע"ח)

מושגים בהלכה

ביאור עניינים שונים בקצרה
להרחבת ידיעת התורה

מקור ושורש איסור אמירה לנכרי בשבת

< בשורש ענין אמירה לנכרי נחלקו הרמב"ם ורש"י. שהרמב"ם (פ"ו מהל' שבת ה"א) כתב: "אסור לומר לגוי לעשות לו מלאכה בשבת, אע"פ שאינו מצווה על השבת, ואע"פ שאמר לו מוקדם השבת, ואע"פ שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת. ודבר זה אסור מדברי סופרים, כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן ויבואו לעשות מלאכה בעצמן". אמנם ברש"י מצינו (עבודה זרה ט"ו ע"א, ד"ה כיון דזבנה): "ומה שאסור לישראל לומר לאינו יהודי עשה לי כך, זהו משום ממצוא חפצך ודבר דבר - דיבור אסור".

< ונפק"מ בין ב' טעמים אלו, כגון כאשר עשה הגוי מלאכה מעצמו, שלהרמב"ם עצם הפעולה אסורה, כי יבוא הישראל לעשות מלאכה לעצמו, ולכן גם אם לא אומר לו לעשות אסור. ולרש"י הרי כל החשש הוא משום "דיבור אסור" [ולא גרע מלומר לחבירו ישראל לעשות לו מלאכה במוצש"ק שאסורה בשבת, שאסור משום "ממצוא חפצך ודבר דבר" - כמבואר בשו"ע ובמ"ב סי' ש"ו-ש"ז, עיי"ש באריכות], ולא משום עצם הפעולה, ולכן באופן שעשה הגוי מעצמו יהיה מותר. אבל להלכה, גם כשעושה הגוי מעצמו לצורך הישראל אסור, וכמו שנבאר לקמן.

< מן הראוי להוסיף את דברי המכילתא (הביאה הבית יוסף ס"ס רמ"ד בשם הסמ"ג): "כל מלאכה לא יעשה בהם, לא תעשה אתה ולא יעשה חברך, ולא יעשה הגוי מלאכתך". ולכאורה נראה מלשון זה, שהוא איסור דאורייתא שיעשה הגוי מלאכה לישראל [גם אם אינו אומר לו], שהרי זו דרשה שדרשו חז"ל מן הפסוק. אך במ"ב (סי' רמ"ג סק"ה) כתב להלכה ולמעשה: "זהו [-] אמירה לנכרי" איסור גמור, כמו שאמרו בכמה מקומות דאמירה לאינו יהודי שבות, ואסמכוהו אקרא דכל מלאכה לא יעשה בהם, ולא כתיב לא תעשה, לרמז שאפילו ע"י אחרים לא יעשה ואפילו כשעושה בעצמו מלאכה של ישראל בשבילו, גם כן צריך למחות בידו". וא"כ משמע שהיא אסמכתא של רבנן, ואין זה איסור דאורייתא, אבל כמובן זהו איסור גמור.

< וקודם כל יש להקדים ולומר, שאיסור זה מחולק לשני עניינים: יש את עצם האמירה שהיא אסורה, ויש את האיסור ליהנות מן המלאכה (עי' רמ"א סי' רע"ו ס"א, ומ"ב שם סקי"א).

< אמנם יסוד גדול יוצא לנו מדברי המ"ב (סי' ש"ז סקע"ו): "כשאומר הרמיזה לאינו יהודי שלא בלשון ציוני, כגון שאומר הנר אינו מאיר יפה או איני יכול לקרות לאור הנר הזה שיש בו פחם, ושומע האיני יהודי ומתקנו, שרי, דאין זה בכלל אמירה" וכו'. ויש לנו כאן הבנה ברורה, שרמז בלשון סיפור, אינו בכלל דין אמירה לנכרי.

< אולם גם כאשר הוא רומז לגוי, עדיין נשאר החלק של "הנאה ממעשה שבת" (עי' מ"ב שם). אבל כתב הרמ"א (סי' רע"ו ס"ב): "יש אומרים דמותר לומר לאינו יהודי להדליק לו נר לסעודת שבת, משום דסבירא ליה דמותר אמירה לאינו יהודי אפילו במלאכה גמורה במקום מצוה" (ר"ן ס"פ ר"א דמילה בשם העיטור). ואמנם במ"ב שם (סקכ"ד) הביא בשם השל"ה והגאון הר"ש שכתבו להחמיר בזה. אבל מכל מקום יוצא שגם לשיטתם יהיה מותר לרמז לגוי להדליק את הנר בדרך סיפור, וכנ"ל, כיון שאין זה אמירה [וכל החומרא היא משום שלהר"ן מותר לומר במפורש, ועל זה נחלקו].

< ולכאורה, עדיין יש כאן איסור הנאה ממעשה שבת? אך כבר הזכרנו כמה פעמים מש"כ המ"ב (סי' ש"ח סק"ב): "וכל שיש ספק פלוגתא בזה אינו כולל בישול או לאו או בשאר מלאכות כה"ג, אין לאסור בדיעבד, דכל האיסור הזה הוא רק מדרבנן שקנסוהו, וספיקא דרבנן לקולא". ועיי"ש שכן דעת הפמ"ג והמג"א. וממילא כיון שיש כאן את דעת הר"ן והעיטור שמותר לומר לגוי לצורך עונג שבת [שהוא נקרא "במקום מצוה"], לכן יהיה מותר ליהנות ממלאכת הגוי [וגם לרמז לו יהיה מותר לכתחילה, דרמז בדרך סיפור לאו כלום הוא וכנ"ל].

< ויש לדעת עוד, שכל זה כאשר אומר לגוי להדליק לו את האור, שיש בזה נידון לגבי הנאה ממעשה שבת. אך כשאומר לגוי בדרך רמז לכבות את האור [בדרך סיפור], כגון שאומר לו "קשה לי לישון כאשר האור דולק" - באופן זה מותר לכתחילה. שהרי מצד האמירה אין איסור - כי רמז לאו כלום הוא. וגם מצד הנאה ממעשה שבת אין חשש - כי הנאה היא מ"העדר" האור [החושך] או העדר פעולת המזגן וכדו', ואין כאן "עשייה" ויצירה חדשה שעשה הגוי לצורך הישראל, ולכן מותר [עי' לדוגמא במ"ב (סי' של"ד סק"א)] על דברי השו"ע שם (סכ"ה) שאין למחות בגוי שבא לכבות שריפה בשבת, שביאר שם מה זה שונה מהדלקת נר - כי בזה הנהגה גופו של הישראל, משא"כ בכיבוי. וכן שמעתי ממור"ר הגר"ע אויערבאך שליט"א.

(מתוך שיעור - כג טבת תשע"ח)

מכתבי תורה והוראה

שהשיב מורנו הרב שליט"א

בס"ד, מוצש"ק תזריע-מצורע תשע"ז

כב' הרבנים הגאונים הרב שטרן שליט"א, הרב שמואל שליט"א והרב ברגר שליט"א - רבני קבר דוד המלך ע"ה, העושים ומעשים למען קבר דוד המלך ע"ה ימים כלילות במסירות עצומה.

הנידון: תזמורת בספירת העומר בסיום מסכת

הנה זה כמה שנים שעושים בקבר דוד המלך ע"ה סעודת מלוה מלכה ב"רוב עם הדרת מלך" עם תזמורת, ובאים המונים ב"ה ומתחזקים בעבודת ה', כענין שנאמר "ובקשו את ה' אלוהיהם ואת דוד מלכם". ובימי ספירת העומר, עושים סיום מסכת, ואח"כ עושים ריקודים ומחולות. ובאו כמה אנשים ופקפקו על הדבר, ואמרתי אסדר הדבר במקורותיו:

הנה מקור איסור תזמורת בספירת העומר מוזכר במשנה ברורה (סי' תצ"ג ס"א), וז"ל: "וכ"ש בשאר ריקודין ומחולות של רשות בודאי יש להזהר". וכ"כ הפמ"ג והא"ר, עיי"ש בשעה"צ (אות ד'). ועי' בפסקי תשובות שם בשם גדולי הפוסקים, שלמדו מזה שגם אסור לשמוע מוזיקה בתקליט וכדו', זה שורש האיסור.

והנה המ"ב כתב: "ריקודים ומחולות של רשות" - משמע להדיא ששל מצוה מותר - ומה לך מצוה גדולה מסיום מסכת, כמבואר ב"ים של שלמה" (במס' ב"ק דף פ') ובשו"ת חוות יאיר, וכן דייק בפסק"ת (סי' תצ"ג הערה 39), וכ"כ בשו"ת יחיה דעת (ח"ו סי' ל"ד) שבכל סעודת מצוה מותר לשמוע כלי זמר, וכ"כ בספר "אשרי האישי" ובקונטרס "וספרתם לכם" בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל להדיא, שמותר בסיום מסכת לנגן בכלי זמר - ואף שבדרך כלל לא רגילים לעשות הסיום עם תזמורת [ועי' בספר "בין פסח לשבועות" בשם שו"ת קרן לדוד, שאין לדחות הכנסת ס"ת לאחר ל"ג בעומר משום התזמורת, כי לצורך מצוה מותר לכתחילה]. וכן שמעתי ממור"ר הגאון הגדול ר' עזריאל אויערבאך שליט"א, שבסיום מסכת מותר לכתחילה לעשות ריקודים ומחולות, ולכן הציע שכשיש חתן בישיבה ועושים לו מסיבה יעשו סיום ואז יעשו ריקודים ומחולות.

ולכן המשיכו במנהגם זה, ואל תבושו מפני המלעיגים והמפקפקים.

בכבוד רב ובברכת טוב,

מאיר סנדר, פעה"ק ירושלם טובב"א

בס"ד יצאו לאור הקונטרסים הנפלאים

במהדורה חדשה עם הוספות ותיקונים

"ברכת האילנות"

"מצות הפסח"

"וספרתם לכם"

הלכה ואגדה, עובדות ומנהגי ישראל
ממורנו הרב שליט"א

ניתן להשיג אצל הוציגים בישיבת הקדושת
או אצל המערכת, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל